

Joris Tulkens

Wentelsteen

*Erasmus en de moeizame geboorte
van het Collegium Trilingue*

HISTORISCHE ROMAN

Tulkens, Joris

Wentelsteen – Erasmus en de moeizame geboorte van het Collegium Trilingue

© 2017 Davidsfonds / WPG Uitgevers België nv, Rijnkaai 100/11A,
B-2000 Antwerpen en Joris Tulkens

Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het geregistreerde merk van Davidsfonds vzw, met maatschappelijke zetel te 3000 Leuven, Quinten Metsysplein 12.

wpg.be/davidsfonds

info@wpg.be

Coverontwerp: Peter Frison, Xpair

Coverillustratie: Erasmus von Rotterdam (1530/1531),

Hans Holbein d.J. und Werkstatt, David Owsley Museum of Art
at Ball State © ART Collection / Alamy Stock Photo

Coverfoto: Wentelsteen van het Collegium Trilingue (KULeuven)

© Johan Geleys

Vormgeving en zetwerk: 5NUL8 Grafische Producties

Redactie: Koen Driessens

D/2017/0034/281

ISBN 978 90 5908 872 6

NUR 301

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd – op enige manier –
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoofdstuk 1

I

Ik schrik wakker van een luide bons, ga schielijk overeind zitten en wil in mijn broek springen, maar besef dan dat waarschijnlijk de toegangsdeur tot het atelier met een klap is dichtgevallen. De zware deur moet de inktgeur buiten het woongedeelte houden, maar omdat de knechten haar altijd laten openstaan, heeft Dirk ze zodanig gemanipuleerd dat ze zichzelf sluit – weliswaar met een luide bons.

Het moet een vroege klant zijn die zijn opwachting maakt. Iemand die vannacht tot het inzicht is gekomen dat het leven eindig is en dat hij niet wil sterven zonder Erasmus' *Handboekje voor de christen soldaat* te hebben doorgenomen. Daarvan heeft Dirk er nog meer dan tweehonderd liggen en elke koper die hem van een boek verlost, krijgt er een gratis beker wijn bij – zodat hij er zelf ook eentje kan nemen. Is het een zéér geleerde meester, dan doet hij er nog een proefdruk van het Griekse alfabet bovenop. Maar het kan natuurlijk ook een kruier zijn die een pak katernen komt ophalen om ze naar de boekbinder te brengen. Of misschien een dienaar van de rector die komt melden dat de universitaire drukwerken, geleverd door de werkhuizen van Theodoricus Martinus Alostensis, nog voor het einde van het jaar betaald zullen zijn. Dat is een vol jaar te laat en ik zal er dan ook op toezien dat de universitaire administratie diep in de buidel moet tasten voor het schadegeld. Nee, dat is geen overdreven stoerheid van mij. Ik studeer rechten en ik leef in de vaste overtuiging dat ik de schepping

met rechtvaardigheid kan verrijken. Maar, eerlijk is eerlijk, er zijn ook persoonlijke belangen in het spel. Dirk honoreert mijn aanzienlijke inspanningen als corrector slechts mondjesmaat en dat zal niet veranderen zolang de universiteit haar rekeningen niet betaalt.

Ik luister intens om te horen of er nog méér lawaai volgt, maar het blijft stil. Dirk zal zijn bezoeker al hebben verwelkomt en zijn eerste beker wijn ingeschonken. Hij is een verstandige drinker, onze Dirk, doet altijd voldoende water bij zijn wijn, zowel uit spaarzaamheid als uit voorzichtigheid. Desondanks functioneert zijn geest vanaf het middaguur niet meer naar behoren. Erasmus moet hem geregeld opjutten met alweer een indrukwekkende lijst fouten in een van zijn zetsels. Dirk heeft een tijdlang geprobeerd niet te drinken, maar daar werd niemand beter van. Ook hijzelf niet, want zonder wijn is hij niet te pruimen. Volgens mij lijdt hij aan slaaptkort. Oude mensen sluiten 's nachts hun ogen niet graag omdat ze dan de verschrikkingen van hun leven zien passeren. En wie zoals Dirk het ongeluk heeft zeventig te worden, heeft al heel wat miserie vergaard.

Toch blijft Dirk voldoende alert om zijn personeel in het oog te houden. Zodra een dagloner de teugels viert, springt hij overeind en veegt het slachtoffer de mantel uit. Ikzelf ontsnap aan die uitbranders, omdat hij voor zijn Griekse publicaties niemand anders heeft. En die Griekse publicaties wil hij absoluut, tegen beter weten in, koppig en onhandelbaar als hij is, op de markt blijven brengen. Wanneer iemand hem wijst op de economische onzin van het drukken van onverkoopbare boeken, reageert hij steevast met een geheimzinnig: 'Dat komt nog, dat komt nog!'

Hoewel er intussen een smalle streep zonlicht onder de dakgoot naar binnen is gekropen, ga ik op mijn rug liggen, mijn handen achter mijn hoofd, mijn ogen gesloten. Zo wacht ik gewoonlijk tot de geur van vers brood dwingender wordt dan mijn gepieker over de onbereikbare liefde en mijn verlangen naar een beter bestaan. Hoelang ben ik nu al in Leuven? Anderhalf jaar? Begin oktober is het twee jaar geleden dat ik mijn job in Alkmaar heb opgegeven om me te vestigen in de stad waarvan iedereen zei dat de nieuwe tijden er al geboren waren, terwijl ze elders nog verwekt moesten worden. Die nieuwe tijd werd uitgedragen door de Alma Mater, bijna honderd jaar geleden gesticht en intussen uitgegroeid tot een van de belangrijkste centra van geleerdheid in Europa. Nee, dat is helemaal niet overdreven. Ik schat de kwaliteit van de Leuvense professoren hoger in dan die van de verwaande Parijse betweters. Anderzijds is de Parijse Alma Mater wel veel groter. De laatste schattingen hebben het over twintigduizend studenten en daar was ik er lange tijd één van. Waarom ik na mijn kapittelschool voor Parijs heb gekozen? Wel, volgens mijn Maaseikse scholaster werden aan de Sorbonne – gesticht door de edele heer Sorbon, ja, ja – ook vrouwelijke studenten toegelaten en dat leek me het toppunt van vooruitstrevendheid. De Italianen deden dat ook, zei de brave man, en de Italianen zijn toch ons grote voorbeeld, niet? In Bologna zouden er zelfs vrouwelijke docenten zijn! Ik dus vol verwachting naar Parijs, waar de Franse autoriteiten spijtig genoeg al een eeuw geleden hadden vastgelegd dat vooruitstrevendheid in de eerste plaats bestond uit het *weigeren* en niet uit het *toelaten* van vrouwen. Jammerlijke zaak, als u het mij vraagt.

Net als alle beginnende studenten in Parijs werd ik ondergebracht in een van de talrijke colleges waar de *artes liberales*, vereist voor het veroveren van de meesterbaret, werden gedoceerd. Die baret mocht ik in 1513 op mijn hoofd zetten.

Sindsdien ken ik Latijn (maar dat kende ik al van in de kapitelschool van Maaseik), logica (om vals te kunnen redeneren), retorica (om desondanks gelijk te halen), rekenen (om je niet in de luren te laten leggen), geometrie (om de juiste afstand naar huis te berekenen, wanneer het heimwee te groot werd), natuurfilosofie (om te weten wat er gebeurt als je struikelt, namelijk vallen), muziek (om daarbij je goede humeur niet te verliezen), astronomie (om de weg naar de Nieuwe Wereld te vinden) en filosofie (om ook eens iets nutteloos te leren). Wie na twee, drie jaar *magister artium* werd, kon dan in een van de hogere faculteiten terecht: theologie, kerkelijk recht of geneeskunde. Alle cursussen van het *artes*-programma waren gebaseerd op de geschriften van Aristoteles, de Griekse allesweter die we in Latijnse vertaling bestudeerden. Hoewel er in Parijs ook al Grieks werd onderwezen, namelijk door de Italiaanse meester Hiëronymus Aleander. Hij doceerde Grieks aan al wie het wilde leren, dus ook aan mij, Rutger Rescius.

Hoe ik dan uiteindelijk in Leuven ben verzeild? Wel, in de loop van mijn *artes*-studies groeide mijn interesse voor juridische vraagstukken en voor de oplossingen die de Ouden daarvoor uit de mouwen van hun toga hadden geschud. Maar in Parijs werd alleen kerkelijk recht gegeven en dus kwam ik na een omwegje via de kapittelschool van Alkmaar uiteindelijk in Leuven terecht.

2

Leuven is zonder meer een aangename stad. Ze ligt aan een snelstromende rivier en is omringd door een dubbele stadsmuur, ongetwijfeld bedoeld om beunhazen af te schrikken

en om voor leergierigen een eerste obstakel op te werpen op hun lange weg naar de wijsheid. Die wijsheid is niet onmiddellijk voelbaar, wanneer je door de Diestse Poort de stad binnenrijdt. De boerenkar waarop je een goedkoop plaatsje hebt kunnen bemachtigen, passeert langs boomgaarden en weilanden, enkele lemen huisjes en hutten van stro, tot aan een tweede wal. Daar moet de kar zich door de binnenpoort van de Diestsestraat wringen om terecht te komen in een wirwar van smalle straten en pleintjes met stenen huizen, winkeltjes, academische colleges en talloze kerken en kerkjes. Het krioelt er van handelaars, kooplieden, sjacheraars, bedelaars, ketel-lappers, kiezentrekkers, barbiers, kwakzalvers. Maar bovenal zijn er studenten. En professoren, natuurlijk. Ze staan breed gesticulerend te discussiëren met geestverwanten, anderen lezen een boek, nog anderen flaneren langs de talrijke boekwinkels. Jonge jongens bieden vlugschriften te koop aan. Die worden tot ergernis van onze Dirk almaar sneller gedrukt en verspreid, omdat gehaaide lieden er een gemakkelijke bron van inkomsten in zien. Want begeerd zijn ze, die publicaties, vooral als er beledigende stukken in staan.

Het Leuvense *Studium Generale* is een kopie van de Parijse Sorbonne, maar het aantal studenten is veel lager. Drieduizend ongeveer. En die moeten net als de Parijzenaars eerst hun meestertitel halen, voor ze hogere ambities mogen koesteren. Alle beginners logeren en studeren hier in een van de vier studentenhuizen, ‘pedagogieën’ genoemd, met leuke namen als Het Varken, De Lelie, de Valk en de Burcht. Samen vormen ze de faculteit van de *artes*. En wie de *artes* overleeft, kan terecht in een van de ‘serieuze’ studierichtingen, te weten: theologie, geneeskunde, kerkelijk recht en burgerlijk recht.

In die laatste heb ik me onmiddellijk ingeschreven. Een inkomen had ik niet, een beurs evenmin en dus heb ik me

aangeboden bij Dirk Martens, die toevallig een specialist Grieks nodig had. Bij ons eerste gesprek had hij de mond vol over de zegeningen van de nieuwe tijd, waarin de lectuur van de klassieke auteurs de vorming van de studenten tot ongekende hoogten zou tillen. En omdat de geschriften van de Grieken daarbij een vooraanstaande rol zouden spelen, was het een teken uit de hemel dat precies op dat moment de knappe Maaseikenaar Rutger Rescius zijn medewerking kwam aanbieden. Dirk liet me enkele Griekse woordjes opschrijven en was allang tevreden toen hij hoorde dat ik in Parijs en in Alkmaar privélessen Grieks had gegeven. Ik kreeg kost en inwoning, maar ik moet erbij zeggen dat mijn hok met het strooien bed, de stinkende nachtemmer en de versleten dekens de naam ‘inwoning’ niet verdient.

Mijn eerste volwaardige Griekse publicatie was een getijdenboek van Onze-Lieve-Vrouw. Elegante lettertype, klein formaat, handig om in de mouw te steken. Omdat Dirk de uitgave beschouwde als een soort test voor mij, deed ik mijn uiterste best om er iets moois van te maken. Dat dit lukte, is de verdienste van de Italiaan Aldus Manutius, want die gaf het boekje eerder uit in een lettertype dat hij zelf had laten maken. Een mooi zetsel, dat het met de hand geschreven Grieks van de geleerden uit Constantinopel benaderde. Dirk had een tijdje geleden een zogoed als identieke set in Italië aangekocht, toen nog niet met de bedoeling om volledige Griekse boeken te publiceren maar wel om hier en daar een verspreid Grieks woord in zijn Latijnse teksten af te drukken. Vóór die tijd moest hij zo’n woord eigenhandig met pen en inkt bij schrijven in alle boeken waar in de Latijnse tekst ruimte was uitgespaard.

Mijn meesterstuk was een geslaagd werkje. Na enkele weken waren de vijfhonderd exemplaren zogoed als uitverkocht. Veel kopers bewaren het kleinood vermoedelijk in hun bibliotheek,

anderen gebruiken het als prestigieus geschenk. Ze zullen het boekje niet zélf lezen. Ik schat dat er in Leuven geen vijf *magistri* rondlopen die Grieks lezen, laat staan begrijpen.

Dat bleek overigens ook bij mijn volgende opdracht: *Twee Griekse redevoeringen* van Gregorius Nazianzenus. Alweer vijf-honderd exemplaren en ze liggen er nog. De uitgave was niet prestigieus genoeg en de vreemde Griekse letters bleven een onoverkomelijke hinderpaal.

Dan maar de weg van het grote geduld gevolgd! Als Grieks in Leuven niet gekend was, dan moest het worden aangeleerd en dus bewerkte ik ook de Griekse spraakkunst van mijn Parijse leermeester Aleander. Ik voorzag zijn tekst van verklarende notities, deed er duidelijke tabellen bij en beperkte de uitzonderingen. Toch werd ook dit geen succes en sindsdien is het vechten tegen de bierkaai, niet alleen voor de Griekse publicaties, maar ook voor de rest van Dirks productie. Leuven is te klein als afzetgebied. Het enige boekje dat we vorig jaar met behoorlijk wat succes hebben uitgegeven, is de *Utopia* van die Engelsman, eh, Thomas More. Een dure productie! Pieter Gillis van Antwerpen wilde er met alle geweld een eigensoortig ‘utopisch’ alfabet in, waarmee hij dan een authentiek ‘utopisch’ gedicht zou samenstellen. Maar die geleerde heren beseffen natuurlijk niet wat dat kost, het snijden en het gieten van die vreemde lettertekens. Om maar te zwijgen van het ‘Gezicht op het eiland Utopia’, waarmee het boekje opent. Peperduur om zoiets te laten snijden. Maar goed, de Engelsman was er tevreden mee, hij heeft betaald en de exemplaren gaan vlot van de hand. Maar dat maakt de drukkerij nog niet rendabel. Volgens mij kan dat alleen als Dirk in plaats van twee minstens vier persen aan de gang houdt en wanneer hij zijn boeken sneller verkocht krijgt. En dat moet liever gisteren gebeuren dan vandaag, anders raakt

hij Erasmus kwijt aan de Bazelse drukker Froben, die zes persen heeft staan en die voor de verdeling van zijn boeken over een internationaal netwerk beschikt. Vorig jaar heeft de Zwitser Erasmus' *Novum Instrumentum* mogen drukken en ook de volgende edities van het boek zullen ongetwijfeld aan Bazel worden toegewezen.

'Rutger!'

Ik spring overeind, gooi de dekens van me af en sprenkel wat water in mijn gezicht. Dirk heeft een stem als Stentor. Roepen is bij hem brullen, fluisteren is een auditorium toespreken. Niet zelden gebruikt hij voor zijn bevelen ook nog verschillende talen dooreen, niet omdat hij zo'n uitzonderlijk talenwonder is, maar omdat hij overal in Europa de nodige scheldwoorden heeft geleerd. Volgens hem kun je beter bevelen in het Duits dan in het Italiaans, terwijl je in het Latijn niet kunt lallen zoals in het Spaans.

'Rutger!!'

'Ja, meester Dirk.'

'Kom als de bliksem naar het atelier!'

3

Wanneer ik even later in het atelier arriveer, zie ik meteen waarom zo'n haast geboden is. De vroege bezoeker is niemand minder dan Erasmus zelf. Komt hij alweer opmerkingen maken over een onnozele drukfout? God, wat is die Hollander toch een veeleisend man. Grote geleerde, zegt iedereen, maar klein van karakter. Bovendien is zijn kennis van het Grieks niet uitzonderlijk en Hebreeuws kan hij niet eens herkennen, laat staan lezen en begrijpen. Waarom is hij

hier? Zou hij de tweede druk van zijn *Novum Instrumentum* toch naar Leuven overhevelen? In dat geval zou mijn status hier in het huis er flink op vooruitgaan, bedenk ik. Anderzijds ben ik er ook wel bang voor, want mocht Erasmus echt zoiets overwegen, dan moet Dirk zijn hele bedrijf op een nieuwe leest schoeien en het is maar de vraag of hij daar nog de kracht toe heeft.

Beide mannen zitten aan de werktafel waar ik gewoonlijk mijn proefdrukken verbeter. Ook Pieter, zoon en opvolger van Dirk, zit mee aan tafel. De drie zijn druk in gesprek, tenminste, Dirk en Erasmus voeren het woord, Pieter is veeleer zwijgzaam. Erasmus lijkt me in een goed humeur. Zijn gelaatsuitdrukking is hoopvol, ik zie zelfs een zweempje vrolijkheid doorschemeren. Hij ziet er goed uit. Een getaand gezicht heeft hij altijd al gehad – wie dag in, dag uit op een paard door Europa trekt, moet de zonnerimpels erbij nemen – maar hij is ook niet meer zo mager als toen ik hem voor het eerst in Leuven ontmoette. Zijn blik is helder, zijn armen zwaaien in alle richtingen, zijn hoofd beweegt met korte knikjes heen en weer, kortom, hij ziet eruit als een man die een nieuw elan in zijn leven heeft gevonden.

‘Dag allemaal, God zij geloofd.’

‘Dag Rutger,’ antwoordt Erasmus, ‘mocht je mijn zoon zijn, dan zou ik je niet zo lang in bed laten liggen, man.’

Monkelend, goedgezind in feite. Hij mag me wel, Erasmus, maar dat verhindert hem niet om af en toe ook heel bot uit de hoek te komen. In feite heb ik een vreemde relatie met de Rotterdammer. Op het vlak van Grieks is hij mijn ondergeschikte, maar toch gedraagt hij zich in alle opzichten als mijn leidsman. Geregeld noemt hij me zijn zoon. Als hij niet humeurig is, verdraagt hij grapjes en maakt hij er zelf ook graag. De meeste ervan klinken fijnzinnig, maar af en toe gaat

hij er met de botte bijl door, vooral als hij met domheid en slordigheid wordt geconfronteerd. En aangezien hij mijn baas niet is, kaats ik geregeld de bal terug. Een buitenstaander die ons bezig hoort, zou denken dat we elkaar bespotten, maar dat is niet zo. We weten hoever we kunnen gaan en we gaan nooit over de grens van de beleefdheid.

‘Ook een goedmorgen, meester.’

‘Kom erbij zitten. En breng een beker mee.’

Ik zie de wijnkruik op tafel staan, meer dan waarschijnlijk gevuld met bourgogne. Erasmus drinkt niets anders en Dirk kan het niet schelen wat het is, zolang het maar naar wijn smaakt. Maar wat hebben ze in godsnaam zo vroeg te vieren dat die kruik daar nu al staat? En kennelijk houden ze zich niet in, want de zurige geur verdringt bijna de stank van de inkt. Bij Erasmus heeft de wijn nog geen invloed op zijn denkvermogen, maar Dirks gelaatsuitdrukking verraadt dat zijn geest al lichtjes beneveld is. Pieter kijkt toberig voor zich uit en dat doet hij altijd als hij wat wijn gedronken heeft.

‘Is de koning van Frankrijk gestorven dat jullie al zo vroeg zitten te drinken? Heeft de kerk een nieuwe paus?’

Erasmus pakt de stoel naast zich bij de leuning en schuift hem achteruit.

‘Hou op met kakelen en kom zitten.’

Ik trek de stoel onder mijn zitvlak en manoeuvreer mijn knieën onder de tafel.

‘Sla een kruis, Rutger, en buig het hoofd! Busleyden is gestorven.’

Busleyden? Busleyden? O ja, de man van Mechelen. Belangrijke figuur aan het hof. Protegé van Karel. Goede vriend van Erasmus. En nu is de man dus dood. Wat heeft dat met Dirk te maken, sterker nog, wat heeft dat met mij van doen?

‘God zij hem genadig’, zeg ik vroom.

Het is even stil. Dirk giet me een bodempje wijn in – hij weet dat ik zelden drink – en we heffen onze beker. ‘Op Busleyden. Dat God hem in zijn hemel opneemt.’

‘Op Busleyden.’

We drinken en zetten de bекers met een zachte tik weer op tafel.

‘Waren er geen twee Busleydens?’

Erasmus knikt. ‘Zelfs vier. Jeroen, Gilles, Frans en Valerius.’

‘En wie is gestorven?’

‘Jeroen. Gestorven in Bordeaux toen hij op weg was naar Spanje.’

‘Pest? Zweetziekte?’

‘Dat is onduidelijk. Hij kreeg plotseling geen adem meer. Koorts, veel slijmen. Er zijn Franse dokters bij hem geweest, maar die wisten nog minder dan die van het hof.’

Ik weet niet waar dit naartoe gaat, maar blijkbaar wil Erasmus me niet vertellen waarom het overlijdensbericht hem zo goedgezind maakt. En ik vertik het om het hem te vragen. Slecht karakter.

‘Raadsheer van Karel, is het niet?’

Erasmus knikt. ‘Dat was de reden waarom hij op weg was naar Spanje.’

‘Hebben de Busleydens geen schitterend nieuw onderkomen gebouwd, ik bedoel in Mechelen?’

Dirk knikt, Erasmus glimlacht, Pieter tobt.

‘Ja, ja’, zeg ik peinzend. ‘Spijtige zaak. Veel te vroeg gegaan, natuurlijk.’

‘Rutger,’ zegt Dirk, ‘wil je ons in godsnaam vragen waarom we dat hier zitten te vieren?’

‘Ja,’ zeg ik met een onschuldig gezicht, ‘dat was ook al door mijn hoofd gegaan. Waarom vieren eerbare mensen de dood

van een ander mens zolang het niet om een tiran gaat? Maar ik vertrouw erop dat jullie me dat wel zullen vertellen, als de tijd daar is.’

‘Spelbreker’, gromt Dirk.

Erasmus legt zijn hand op mijn arm. ‘Rutger, Jeroen Busleyden heeft een testament gemaakt...’

‘Ja, dat zou ik ook doen, mocht ik een rooie duit hebben.’

‘Zwijg nu even en luister.’

Erasmus legt zijn handpalmen tegen elkaar en brengt ze samen voor zijn mond zoals de engelen doen wanneer ze in aanbidding voor God staan.

‘Voordat Busleyden naar Spanje vertrok, heb ik lange tijd met hem overlegd over een testamentair legaat.’

‘O,’ zeg ik, ‘vandaar uw plezier! U bent nu uit de zorgen, neem ik aan?’

‘Jezus Christus, Rutger, wat heb jij gegeten vanochtend?’

‘Nog niets, maar laat u dat vooral niet tegenhouden.’

Erasmus kijkt naar Dirk. ‘Moet jij echt de hele dag met zo’n schorremorrie samenwerken?’

‘Waarom denk jij dat ik zoveel drink?’ antwoordt Dirk gemelijk.

Ik steek mijn handen in de lucht. ‘Goed, goed, ik geef me over. Ik beken dat ik zo nieuwsgierig ben als de pest. Wat staat er in dat legaat? Gaat Busleyden geld stoppen in de drukkerij? Gaan we persen bijkopen? Gaat u dan het tweede *Novum Instrumentum* hier laten drukken? Zal ik eindelijk beleg op mijn brood krijgen?’

Erasmus laat zijn handen zakken en kijkt me recht in de ogen. ‘Niets van dat alles, Rutger. Wat eraan zit te komen is veel belangrijker. Als alles gaat zoals ik het verhoop, dan komt er in Leuven een doorbraak in de studie van de *bonae litterae*. Jullie gaan méér Griekse boeken moeten drukken,

misschien zelfs Hebreeuwse. We gaan knappe jongemannen opleiden tot volwaardige latinisten die de geschriften van de Ouden nieuw leven inblazen. Er komt een einde aan de traditionele vorming van de theologen. De jongere generatie zal het evangelie in zijn oorspronkelijke taal lezen en niet langer afhankelijk zijn van de aftandse interpretaties van Petrus Lombardus, laat staan van de scholastieke vitterijen van Scotus. De nieuwe generatie zal Christus' boodschap op haar eigen waarde beoordelen. Dat zal een einde maken aan de corruptie en de promiscuïteit bij de bedienaars van de kerk. Voilà!'

Erasmus gaat achteruit zitten met een houding van wat-zeg-je-me-daarvan. Met reden, want nu heeft hij me echt wel bij de les gekregen.

'Dat klinkt mooi, meester, maar hoe kan een simpel legaat dat allemaal bewerkstelligen – om te beginnen bekostigen?'

Ik heb heel wat studieboeken doorgeploegd, maar ik heb ook een heel praktische kant.

'Van de financiële implicaties ben ik voorlopig niet op de hoogte,' zegt Erasmus, 'maar over de doelstellingen kan ik een lezing houden.'

'Graag', zeggen Dirk en ik tegelijk.

'Wel, ik heb met Jeroen afgesproken dat we in Leuven een instituut gaan oprichten waar de drie Bijbelse talen, Latijn, Grieks en Hebreeuws, op hoog niveau onderwezen worden. Daartoe moeten drie profesoren worden aangetrokken, mensen met naam, vermoedelijk dus buitenlanders, zeker voor het Grieks en het Hebreeuws. Latinisten zijn er genoeg voorhanden en ik ken persoonlijk enkele goede kandidaten die de taak op zich kunnen nemen.'

'Erasmus, bijvoorbeeld', zegt Dirk.

'Geen Erasmus. Ik zal wel in het instituut gaan wonen, maar

ik heb te veel werk en te veel plannen om de hele dag met lesgeven te vullen.’

Ja, zo ken ik de Hollander. Hij zal het schip van de wal duwen en hopen dat het vaart krijgt met de stroming.

‘En welke studenten hoopt u aan te trekken?’

‘Er zijn een tiental beurzen voorzien voor behoeftige studenten uit de geboortestreek van de Busleydens. Die zullen in het instituut verblijven en samen met hun professoren aan tafel zitten, zodat ze interessante gesprekken kunnen voeren en perfect Latijn leren.’

Dirk schudt het hoofd. ‘Tien beursstudenten, beste vriend? Die zullen de wereld niet veranderen!’

Erasmus steekt een belerende vinger in de lucht. ‘Daarnaast staan de lessen open voor alle Leuvense studenten die geïnteresseerd zijn.’

‘Bedoel je dat ze niet moeten betalen?’

‘Dat bedoel ik.’

Oh! Dat kon weleens interessant worden. De studenten van de Alma Mater moeten inschrijvingsgeld betalen, maar Busleyden zal hen zonder vergoeding binnenlaten. Ik wil nog weleens zien wat de faculteit van de *artes* daarvan denkt!

‘Hebt u al een locatie op het oog, meester?’

‘Ik heb Busleyden zelf aangeraden de school onder te brengen in het Sint-Donaascollege. Dat is op sterven na dood, maar door het legaat zou het een tweede leven kunnen gaan leiden.’

Dat lijkt me weinig hoopgevend, een nieuw instituut onderbrengen in een zieltogend college. Erasmus verblijft er zelf, telkens als hij in Leuven is, maar hij doet niets anders dan klagen over het gebrek aan comfort.

‘Is het Sint-Donaas niet bedoeld voor studenten in de rechten?’

‘Oorspronkelijk wel,’ aldus Erasmus, ‘maar dat was niet houdbaar. Het college is verlieslatend.’

‘En u klaagt altijd over de slechte behuizing!’

‘Inderdaad, er zijn weinig voorzieningen, ik vind er geen plaats om mijn boeken open te leggen en ik slaap in feite op de grond. Ik denk eraan binnenkort naar De Lelie te verhuizen. Maar daar is op dit moment een conflict aan de gang over de opvolging van de president. Zodra dat is uitgeklaard, ga ik er wonen tot het college van Busleyden zijn draai heeft gevonden.’

‘Wie is nu de grote man in het Sint-Donaas?’

‘Jan Stercke houdt het schip drijvende en dat komt goed uit. Als we het college bij hem kunnen onderbrengen, dan hebben we meteen een goede president.’

‘En gaat u de onderhandelingen voeren?’

‘Liever niet. Busleyden heeft de uitvoering van zijn wil toevertrouwd aan drie executeurs, allemaal zeer bekwame heren: Adriaan Josel, Nicolaes van Nispen en Bartholomeus van Vessem. Blijkbaar heeft hij er in Bordeaux nog een vierde aan toegevoegd, namelijk Antoon Sucket. En Jan Robbijns, deken van Sint-Rombouts, zal een oogje in het zeil houden. Zij zullen de aanvraag doen en de modaliteiten van de incorporatie binnen de Leuvense Alma Mater uitwerken. Ik ben alleen aangezocht om hen op het juiste pad te houden.’

Precies de rol die bij Erasmus past. Waarschijnlijk heeft hij zo lang gemanoeuvreed tot Busleyden niet anders kon dan hem een voet in huis te geven. Erasmus maakt daarvan ‘dat hij is aangezocht’, maar goed, zo zit de Hollander nu eenmaal in elkaar. Persoonlijk maak ik me vooral zorgen over de juridische implicaties van het plan. Want Erasmus mag dan een inspirerende figuur zijn, van juridische valkuilen heeft hij geen benul.

‘Meester, weet u ook wie de beheerders zijn van het Sint-Donaascollege?’

‘Geen idee, maar ik veronderstel dat Jan Stercke...’

Dirk, die meer een man van de wereld is, heeft meteen door waar ik naartoe wil. ‘Ik weet wie daar de baas is. ’t Is te zeggen, ik weet het min of meer. Het Sint-Donaascollege is in handen van de *artes*.’

‘Dat geloof ik niet’, zegt Erasmus. ‘Jan Stercke verwijst altijd naar de proost van de Brugse Sint-Donaaskerk.’

‘Precies, maar die komt alleen naar Leuven voor de jaarlijkse algemene vergadering. De rest van het jaar zijn het de docenten van de vier pedagogieën die de dienst uitmaken, samen met hun deken en de ontvanger. Ik weet het toevallig omdat ik eergisteren nog heb gesproken met een van de provisoren, die zijn beklag maakte over de lamentabele financiële toestand. Naast die zes zit ook de oudste professor van canoniek recht in het bestuur en het is echt de oudste. Hij is zogoed als blind, slaapt de helft van de tijd en hoort niet goed. Kortom, hij zal de zes leden van de *artes* niet in toom kunnen houden.’

Het is grappig Dirk te horen afgeven op een ‘oude professor’ die waarschijnlijk vijftien jaar jonger is dan hijzelf.

‘Dan nog’, zegt Erasmus koppig. ‘De grote baas is proost in Brugge en die ken ik persoonlijk.’

Ik kijk Dirk hoofdschuddend aan en die zegt grimmig: ‘Desiderius, in alle vriendschap, je bent een beetje naïef.’

‘Hoezo?’

‘Als Busleyden gratis lessen aanbiedt en jij beslist over de aanstelling van de professoren, zoals ik meen te verstaan, dan voorspel ik grote moeilijkheden met de *artes*. De faculteitsraad zal er niet om kunnen lachen dat een nieuw college zich aan hun jurisdictie onttrekt.’

‘Wat kunnen ze doen?’